

A New Reading of Epicurean`s View on Facing Death in the Modern World

Seyed Amirreza Mazari¹

Submitted:

2020/9/1

Accepted:

2020/12/5

Keywords:

Epicurean, argument therapy, the modern world, death.

Abstract: The purity of the ‘Pure Theory’ demands the separation of law from morality. Therefore, Kelsen tries to offer the ideal form of legal statements which are distinguishable from morality. In his traditional theory, with its substantial normativity, he sustains this independency by proposing the category of imputation as a conditional statement, as opposed to imperatives of morality. Here, norm addressees are authorities, not legal subjects. Nonetheless, the normativity of his positivism leads to deontic form of obligation which is univocal in both law and morality. It means that the basis of ‘ought’ in both fields is the rational necessitation which gives the basic norm – as a source of normativity of any legal system – a moral character. Kelsen was aware of the problem; hence his theory of empowerment. In the second theory, ‘ought’ has a meaning of competency to exercise power. Now, obligation is not more a first-hand concept in legal theory. Therefore, the ideal form of law is neither deontic nor imperative and norm addresses are authorities. Therefore, the form is the purest.

DOI: [10.30470/phm.2020.129720.1826](https://doi.org/10.30470/phm.2020.129720.1826)

Homepage: phm.znu.ac.ir

1. PhD of Kalam and Philosophy of Religion, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran, mazari.amir@gmail.com.

Introduction: One of the greatest human fears is the fear of death. Human beings have reacted to death differently in different periods. Since death shows the foundation of our existence and of those we love, we are afraid of death.

Epicurus and his disciples sought to show that the fear of death was irrational. The most important Epicurean argument was formulated in the form of two arguments, namely the timing puzzle and the symmetry argument.

At the heart of Epicurean thought, there is a fourfold cure: fear of the gods, fear of not achieving all happiness, fear of unfortunate events and calamities, and fear of death.

Findings: This study, historically investigating the understanding of death since the beginning of human creation, aims to analyze Epicurean approach in the modern era. In the modern age, dying has become a private matter, not a social one. In the Stone Age,

dying as a "worldly journey" began as a phenomenon that pervaded society. Every animal understands death. In this respect, human beings are no different from animals. With the advent of sedentism and as society shrank, notion of dying was centralized through focusing on the dying figure, surrounded by family and a select part of society. This was unlike the Stone Age, when the tribe or ethnic group or family was involved in the death of a person. For them, this was the "good death".

Urban development has allowed the death scene to be shared with more professionals and a smaller segment of society. Good deaths turned into managed deaths.

In many modern narratives, death is horrific. Controlling the death became a feature of the modern age. It is because this control began in the age of urbanization and became active as a mental concern as modernity spread in recent centuries.

Dying in the age of the urban world is becoming increasingly tragic and anti-social. While in

the Stone Age, it surrounded the whole community. Through the sedentism of a part of society and the urbanization of the family in the modern age, we see the methods of shameful deaths. In other words, the process of dying is no longer a priority, and liberation from death is necessarily a priority.

Discussion and Conclusion:

The Epicureans literally and mainly sought to eradicate fear of death as their moral project. From Epicurus' point of view, the main issue in life was the issue of pleasure and suffering.

In the Epicurean doctrine, correct thinking about death is the fundamental component of achieving a good life. In such a situation, we learn to stop in the wrong direction, not to stop paying attention to death. If we correct the way of thinking about death, we also think about living well. The end of this line of thought in Epicurus is institutionalized in the fourfold treatment (Warren,1296SH). Epicurus guarantees that by finding the roots of the four fears,

one can change one's view of the world. Eliminating the fear of death, then, is a key step towards achieving the purpose of human life.

The arguments of the timing puzzle and symmetry are for our better understanding of the harm of death. The advice of the Epicureans is to understand rationally that there is no fear of nothingness, and as a result, one can come to terms with mortality and live with this understanding. The Epicureans emphasize on the absence of pain and believe that the absence of pain and injury are in themselves a great pleasure. The original way is to think rationally about the fear of death and to find pleasure.

Epicurus first invites man to be aware of the "fear of death" and then tries, with his arguments, to understand rationally (which is at the heart of the argument) that there is no fear.

According to Epicurus's doctrine, philosophy is one of the tangible tools for life. Philosophy in this sense is not merely a way to seek a good life, but also a real way to achieve it (Carel,1394SH).

This article tries to indicate:

- 1) Fear of death is the greatest and most terrifying fear for human beings.
- 2) Epicurus, as an ancient philosopher, states that death is nothing to us.
- 3) Epicurus invites man to understand the sufferings of life by reasoning.
- 4) Reasoning can be hindered in the modern age. Misconceptions stem from radicalized values in the modern age.
- 5) Philosophers critical of the Epicureans and, consequently, modern man, equate death with being dead and then think that being dead is harmful and, therefore, they fear death.

References:

- Bakewell, Sarah(1397SH). How to Live: A Life of Montaigne in one question and twenty attempts at an answer. Translated by: Maryam Taghdisi. Tehran: Qoqnoos.
- Carel, Havi(1394SH). Illness: The Cry of the Flesh. Translated by: Ehsan Kiyanikhah. Tehran: Goman Pub.
- Critchley, Simon(1397SH). Very Little ... Almost Nothing: Death, Philosophy, Literature. Translated by: Lila Koochekmanesh. Tehran: Nashreney.
- Epicurus. (1940). Letter to Menoeceus, Trans. C. Bailey, The Stoic and Epicurean Philosophers, edited and with introduction by Whitney J. Oates. N.Y: The Modern Library
- Furley, D.J. (1986). Nothing to Us? In Scofield and Striker and Striker.
- Gadamer, Hans-Georg(1392SH). The enigma of Death: The art healing in a scientific age. In Death(A Collection of Article). Translated by: Ali Malaek. Tehran: Chapnashr.
- Karpf, Anne(1394SH). How to Age. Translated by: Memaz Shirazi Adl. Tehran : Hanooz Pub.
- Kellehear, Allan(1397SH). A Social History of Dying. Translated by: Qhasem Daliri. Tehran. Qoqnoos.
- Nagel, Thomas(1397SH). Mortal Question. Translated by : Mostafa Malekian and Javad Heydari. Tehran : Negahe Moaser Publishing House.
- Norbert, Elias(1398SH). The Loneliness of the Dying. Translated by: Omid Mehrgan and Saleh Najafi. Tehran:
- Nussbaum, Martha C. (1997) .The Therapy of Desire, Princeton university press. New jersey.
- May, Todd(1392SH). Death. Translated by : Reza Alizadeh. Tehran: Goman pub.
- Philodemus. (2009) .On Death. trans&into¬ed by

- Benjamin Henry. Society of Biblical literature. Atlanta. USA.
- Rosenbaum, Stephen E. (1986). How to Be Dead and Not Care: A Defense of Epicurus. Reprinted by permission from American Philosophical Quarterly 23.no 2:21725.
 - Scarre, Geoffrey. (2007). Death, Acumen Publishing Limited.
 - Walter, Tony. (2020). Death in The Modern World. SAGE Publications Ltd.
 - Warren, James. (1396SH). Facing Death: Epicurus and his critics. Translated by :Mohamad Amar Mofid. Tehran: Molapub.

بازخوانی مسأله مواجهه با مرگ در نگاه اپیکوریان در عصر مدرن

سید امیر رضا مزاری^۱

تاریخ دریافت:

۱۳۹۹/۶/۱۱

تاریخ پذیرش:

۱۳۹۹/۹/۱۵

واژگان کلیدی:

اپیکوریان، استدلال‌درمانی، عصر مدرن و مرگ.

چکیده: یکی از مهم‌ترین مسائل فلسفی که همیشه همراه انسان بوده، مواجهه انسان با مرگ است. سنت‌های مهم فلسفی، همواره به‌طور جدی به این موضوع مهم پرداخته‌اند و تلاش کرده‌اند تا مرگ را به‌عنوان جدی‌ترین دغدغه انسان، مورد تحلیل قرار دهند. اپیکوریان، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین سنت‌های فلسفی باستان، در صددند تا آموزه‌های خود در مسأله مرگ را با اتکا به خرد انسانی حل کنند. در عین حال مرگ از دوران سنگ تا عصر مدرن، دچار دگردیسی در بافت اجتماعی شده است؛ به‌طوری که در عصر مدرن، ترس از مرگ به‌عنوان جدی‌ترین مسأله مورد توجه فیلسوفان و روان‌شناسان قرار گرفته است. به‌ویژه تغییر مفهوم مرگ که به‌نوعی در عصر مدرن کاملاً شرم‌آور تلقی می‌شود. در حالی که پیش از دوران مدرن، مرگ به‌عنوان یک سفر این‌جهانی یا آن‌جهانی تلقی می‌شد اما اکنون به یک معضل اجتماعی با عارضه‌های بی‌شمار تبدیل شده است. در مقاله حاضر، سعی شده است که نشان داده شود چگونه آموزه‌های اپیکوریان را می‌توان در عصر مدرن بازخوانی کرد. این بازخوانی، بر این فرض استوار است که استدلال‌درمانی توان مواجهه مناسب با مرگ را در عصر مدرن دارا است.

DOI: 10.30470/phm.2020.129720.1826

Homepage: phm.znu.ac.ir

۱. دانش آموخته دکتری کلام و فلسفه دین واحد علوم تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران، mazari.amir@gmail.com

مقدمه

یکی از بزرگ‌ترین ترس‌های بشر، ترس از مرگ است. انسان به شکل‌های متفاوتی به مرگ واکنش نشان می‌دهد. این واکنش‌ها، در عصرهای مختلف متفاوت بوده است. مرگ، بنیان وجود ما و کسانی را که دوستشان داریم، نشانه می‌گیرد؛ لذا از مرگ می‌ترسیم. فیلسوفان و متفکران، پاسخ‌های فراوانی به اینکه چرا از مرگ می‌ترسیم، داده‌اند؛ به عنوان مثال، برخی از انسان‌ها در عصر مدرن تلاش می‌کنند تا تفکراتشان در باب مرگ را سرکوب کنند و به گونه‌ای زیست کنند که گویی زمان عمر آنان بی‌پایان است. شخصی مانند مونتینی^۱ که در چهار قرن پیش، زندگی کرده است، با مواجهه‌اش با مرگ و حادثه‌ای که برای او رخ داد^۲، تجربه‌ای را از سر گذراند که با تصورات قبلی او در باب مرگ بسیار متفاوت بود. مونتینی، این چهره را دیده بود؛ ولی تا قبل از حادثه به آن خیره نشده بود (بیکول، ۱۳۹۵: ۳۳).

در عین حال متألهان و دین‌باوران با

وعده جهان پس از مرگ، ترس از مرگ را بی‌دلیل می‌دانند؛ اما در خاستگاه فلسفه، فیلسوفان یونانی از جمله اپیکوریان^۳، به تأمل جدی در باب مرگ پرداختند. آن‌ها تلاش کردند تا یک درمان مناسب برای ترس از مرگ بیابند. اپیکور و شاگردانش، در صدد بودند تا نشان دهند که ترس از مرگ، وجه نامعقول دارد. مهم‌ترین استدلال اپیکوریان، در قالب دو استدلال یعنی استدلال معمای زمان^۴ و استدلال تقارن^۵ طرح شد.

در جان‌مایه تفکر اپیکوری، درمان چهارگانه‌ای^۶ وجود دارد: ترس از خدایان، ترس از اینکه مبادا به تمام خوشبختی نرسیم، ترس از وقایع و بلاهای ناگوار و غم‌بار و ترس از مرگ. اپیکور، به ما می‌آموزد که سرچشمه تمام دردها ترس است و این ترس، خود از چهار منبع فوق نشأت می‌گیرد.

در مقاله حاضر، ابتدا مرور کلی بر پرسش "چرا از مرگ می‌ترسیم؟" خواهیم داشت. سپس توصیفی کوتاه از تغییر

نیمه‌هوشیاری پس از آن تجربه‌ای ناب از مواجهه با مرگ را برای او به ارمغان آورد.

3. Epicurus.

4. The Timing Puzzle.

5. The Symmetry Argument.

6. Tetrapharmakos.

1. Michel de Montaigne.

۲. مونتینی در یک سوارکاری از اسب سقوط کرد و ساعتی را بی‌هوش بود. این بی‌هوشی و

وی نیست؟ مرگ هر چه باشد، قطعاً پایانی بر تمامی فعالیت‌ها، برنامه‌ها و روابطی است که به زندگی انسان معنا و تشخص می‌بخشد (Scarre, 2007: 1).

نحوه مواجهه مونتنی با مرگ و پاسخ‌های متفاوتی که به این پرسش داده‌اند، به این نکته رهنمون می‌شود که آیا ترس از مرگ، امری معقول است یا خیر؟ همان‌طور که در مقدمه ذکر شد، پاسخ‌های متفاوتی به این پرسش داده شده است. در عصر مدرن و پس از وقایع سوگواری که بر انسان در قرن بیستم حادث گردید، مرگ و ترس از آن به‌عنوان یک مسأله جدی بیان شد. اکنون این پرسش با وضعیت قرن بیستمی، نیازمند پاسخ‌های درخور است؛ به‌عنوان مثال می‌توان از حضور معنویت بدون دین در عصر مدرن صحبت کرد؛ یا با بازخوانی آثاری از فیلسوفانی چون مونتنی، توان انسان مدرن را بالا برد.

ترس از مرگ، برای مونتنی به حسی دل‌پذیر که زندگی را سرشار می‌کند، تبدیل شد؛ البته رویارویی او با حادثه‌ای که طعم مرگ را به او می‌چشانند، چنین تجربه‌ای از زیستن را برای او به ارمغان می‌آورد. یکی از مهم‌ترین راه‌ها برای غلبه

تدریجی نگاه به مرگ از دوران سنگ تا اکنون را توضیح داده و خواهیم گفت که ترس از مرگ در عصر مدرن و در سده اخیر - که متأثر از جنگ‌های جهانی، ظهور سریع تکنولوژی و رشد روزافزون سرمایه‌داری است - چگونه به یک مسأله بنیادی تبدیل شده است. در ادامه، ضمن توصیف استدلال‌های اپیکوریان و مختصر شرحی از نقدها، به بازخوانی آن‌ها در عصر مدرن خواهیم پرداخت و نشان خواهیم داد که جان‌مایه توجه اپیکور به امر استدلال‌ورزی می‌تواند در عصر مدرن، راه‌گشا باشد.

۱. مرور کلی: ترس از مرگ

تجربه حادثه‌ای که برای مونتنی اتفاق افتاد، سفری واقعی به سوی مرگ بود. بیان مواجهه مونتنی با مرگ می‌تواند مسیر مناسبی برای طرح پرسش "چرا از مرگ می‌ترسیم" باشد.

در چشم‌اندازی‌های فلسفی، ممکن است مرگ، موضوعی ترسناک به نظر آید. سؤال اینجاست که چرا انسان خود را با پرسش‌های موقعیتی درگیر می‌کند که طبق تعریف بر وی واقع نشده است و در زمان رخداد نیز موقعیتی برای پرسش بر

۲. ترس از مرگ در گذر زمان

مردن در عصر مدرن، امری خصوصی و نه اجتماعی شده است. در عصر سنگ^۲، مردن به مثابه "سفر آن جهانی" به صورت امری شروع شد که کل جامعه را در بر می گرفت. هر حیوانی مرگ را درک می کند. انسان‌ها از این نظر هیچ فرقی با حیوانات نداشته و ندارند. مشاهدات بسیاری از دانشمندان در باب حیوانات، نشان از این دارد که حیوانات، مرگ یا حداقل تهدید مرگ را درک می کنند. همانند تمامی حیوانات رده بالاتر از خودمان، ما نیز می توانستیم مرگ را درک کنیم؛ اما قادر به پیش‌بینی آن نبودیم؛ برخلاف تمام حیوانات پیش از خودمان، ما می توانیم واقع شدن مردن^۳ را پیش‌بینی کنیم.

شواهد بسیاری از مطالعه گورها در عصر سنگ وجود دارد. باور به جهان بعد از مرگ، حداقل در اواخر دوران سنگ،

بر ترس از مرگ، مواجه شدن با چنین تجاربی است؛ اما این تجربه‌ها برای همه انسان‌ها میسر نیست و یا رخ نمی دهد.

انسان‌ها برای کاهش چنین ترسی در زیستن خود، باید راه‌های دیگری را بیازمایند. نکته بسیار مهم این است که انسان در عصر مدرن که شگفتی‌های متفاوتی (از جمله حضور پررنگ فضای مجازی، سفرهایی با طول زمان بسیار کم به یمن تکنولوژی و صنعت هواپیمایی) را تجربه می کند، به مرگ به گونه‌ای کاملاً دهشت‌بار می نگرد و عملاً از مرگ می گریزد^۱. ترس از مرگ در انسان مدرن، بسیار متفاوت تر از انسان پیشامدرن است. تفاوت دوران مدرن با دوران باستان، آن است که برای انسان مدرن تأثیر معنای آرام‌کنندگی و تسلی‌دهندگی فلسفه که فرد را برای گذار به پوچی یا آرامش ابدی آماده می سازد، بسیار اندک است (کریچلی، ۱۳۹۷: ۷۹).

۱. یکی از دلایلی که انسان از مرگ می ترسد، ازدست‌دادگی امکانات جذاب زندگی است.

۲. عصر سنگ یا عصر حجر، به دوره‌ای اطلاق می شود که انسان همه تلاش و فعالیت خود را در جهت ساخت ابزار برای بقای خود می کند. پراکندگی گونه انسان از شرق آفریقا به کل دنیا در

همین دوره است که با یکجانشینی یعنی پیشرفت کشاورزی، دامداری و ساخت ابزارهای فلزی به پایان رسید.

۳. تمایز بین مرگ، مردن و مرده بودن که شاه‌کلید اصلی در بازخوانی استدلال اپیکور است در بخش ۵ تقریر خواهد شد.

دوران سنگ، عملاً همان جامعه درگیر مرگ فرد بود؛ ولی دیگر در اینجا قبیله یا قوم و یا خانواده با مرگ شخص، درگیر می‌شوند. این همان "مرگ خوب" بود؛ مرگی که با بخشی از جامعه به اشتراک گذاشته می‌شد که فرد کل زندگی خصوصی و کاری خود را با آن قسمت کرده بود.

کلهر، بیان می‌کند در عین حالی که مرگ، نظام زندگی را متزلزل می‌کند اما مرگ خوب به بازتولید نظم اجتماعی و حتی تقویت آن می‌انجامد. مرگ در جوامع یکجانشین، نوعی قدرت اجتماعی آن هم از نوع دراماتیک‌ترین آن است. حتی در برخی جوامع روستائین در جوامع توسعه‌نیافته، ردپاهایی از این نوع مرگ می‌بینیم. در این جوامع، در روزها و ساعت‌های قبل از مرگ واقعی خود، شخص توانست به شکلی مثبت، مصمم و قدرتمندانه، خود را به درون این تحول فرخنده بیفکند؛ به این معنا که در روزها و ساعت‌های قبل از مرگ واقعی خود، می‌توانست نظام اجتماعی عصر خود در

یعنی حدود ۳۰ تا ۵۰ هزار سال قبل کاملاً رایج بوده است (کلهر، ۱۳۹۷: ۴۸). این شواهد، نشان از این دارد که انسان‌های دوران سنگ، باور داشته‌اند، مرگ نوع دیگری از زندگی است^۱؛ لذا در دوران سنگ، اولین و مهم‌ترین ویژگی درباره مرگ بروز پیدا کرد و آن باور به زندگی پس از مرگ بود. این ویژگی، به زیربنایی در باور انسان‌ها تبدیل شد. این امر، ویژگی‌های ادوار دیگر را نیز شکل داد؛ از جمله روشی که بازماندگان برای انتخاب اشیای کنار مرده انجام می‌دادند و تلاش می‌کردند تا این اشیا برای سفر آن جهانی فرد مفید واقع شود.

همان‌طور که کلهر معتقد است، احتمالاً مردن در دوران سنگ، قبل از مرگ بیولوژیک آغاز می‌شد و تا بعد از مرگ بیولوژیک ادامه می‌یافت (کلهر، ۱۳۹۷: ۵۹).

با پیدایش یکجانشینی، مردن حول بستر مرگ تمرکز یافت که خانواده و بخشی از جامعه آن‌را احاطه می‌کردند. در اینجا با کوچک شدن جامعه، برخلاف

۱. شواهد دیگری از جمله اشیای کشف‌شده در

کنار قبر مردگان نیز به این باور صحنه می‌گذارد.

(Larsson, 1994, p.562-75).

خوب مدیریت شده بر همین سفر آن جهانی تأکید داشت؛ به عبارت دیگر، فرد با کمک معتمدان، ساماندهی مناسبی برای مرگ خود رقم می‌زد.

همانطور که کلهر معتقد است، دغدغه پیش‌برنده مرگ خوب مدیریت شده، در اصل در میان مردم جامعه شهرنشین که از مرگ می‌ترسیدند، شکل گرفت؛ به این معنا که آنان در پی این بودند که چگونه می‌توان مرگ را رام کرد و در عین حال در به انجام رسانیدن دیگر دغدغه‌ها در خصوص مدیریت خانواده، دین یا ثروت هم موفق بود. رام کردن مرگ، توجه آنان را به سمت مدیریت کردن این مرگ واقعی وحشتناک معطوف کرد (کلهر، ۱۳۹۷: ۲۵۹).

بسیاری از رمان‌ها و داستان‌هایی که قصه آن‌ها به دوران پیشامدرن برمی‌گردد، نشان از همین مرگ مدیریت شده دارد. مرگی که با همه وحشتناکی‌اش، همچون دیگر پدیده‌ها قابل رام شدن و کنترل شدن بود. در مقابل در بسیاری از روایت‌های عصر مدرن، مرگ امری وحشتناک است؛ بهترین مثال صرف نظر از جان‌مایه اثر،

خانه، دهکده یا جامعه و یا حتی انگاره‌ها و ورای ایدئولوژی درون فردی اجتماع را بسازد یا دوباره به آن شکل بدهد و تأییدشان کند (کلهر، ۱۳۹۷: ۱۶۷)؛ به عبارت دیگر، وقتی فرایند مردن فرد آغاز می‌شود، او تلاش می‌کند تا نکات مهم در باب اداره خانه یا دهکده (در صورت کدخدا بودن) را به فرزندان یا هم‌کیشان خود بیان کند.

توسعه‌های شهری، باعث شد تا صحنه بستر مرگ با متخصصان بیشتر و بخش کمتری از کل جامعه به اشتراک گذاشته شود. مرگ خوب، به مرگ مدیریت شده تبدیل شد. مرگ خوب مدیریت شده، به شکل‌های روزافزون به امری خصوصی تبدیل شد که با گروه کوچکی چون خانواده که در طول تاریخ مدام کوچک‌تر شده بود، تعداد اندکی از دوستان کاری و جمعی از متخصصان معتمد مانند وکیل، پزشک و کشیش که فرد را در خانه یا در بیمارستان محلی ملاقات می‌کردند، به اشتراک گذاشته می‌شد.

هم‌چنان که در مرگ خوب، تمامی تلاش‌ها بر یک سفر عالی آن جهانی بود، در عصر شهرنشینی نیز تلاش‌ها برای مرگ

واکنش در برابر مرگ به نحو چشم‌گیری در جوامع روستایی و جوامع شهری با یکدیگر تفاوت دارند. این تفاوت‌ها را می‌توان در موارد زیر خلاصه کرد:

(۱) مردن از یک سفر کاملاً آن‌جهانی به یک سفر این‌جهانی تبدیل شد (کلهر، ۱۳۹۷: ۲۷۵).

(۲) در جامعه مدرن، رفتارهای عقلانی جایگزین رفتارها و دلایل سنتی شده است و لذا فعالیت معتمدین از جمله وکیل، پزشک و کشیش از حالت کمک به بهتر سفر کردن آن‌جهانی به یک امر فردی و هویتی تبدیل شد (Walter, 2020: 75)؛ به عبارت دیگر، مشارکت فرد در حال مرگ در مناسبات پیش و پس از مرگ، از حالت قدرتمندی به یک امر بیرون از قدرت وی تبدیل شد.

(۳) مرگ فرد از امر اجتماعی به امر فردی که شاخصه مدرنیته است، تغییر کرد (Walter, 2020: 76).

بنابراین، این تغییر از عصر سنگ تا کنون، مواجهه انسان با مرگ را امری کاملاً فردی نشان می‌دهد و اکنون انسان معاصر در مقابل امری وحشی و نه

بیگانه^۱ کامو^۲ است و واکنشی که راوی به مرگ مادر خود دارد. یا در هنرمند گرسنگی^۳ کافکا^۴، مرگ شخصیت اصلی داستان به چشم هیچ کس نمی‌آید. جالب است که در همین داستان و در انتها با مرگ هنرمند، خیال تماشاچیان راحت می‌شود و حتی بی‌اعتناترین افراد به وجد می‌آیند. با مرگ او، جا برای یک پلنگ جوان باز می‌شود که تجسم لذت زندگی بی‌میل است. بی‌اهمیت‌شدگی در جامعه برده و شخصی‌شدگی آن، مهم‌ترین امر در چنین داستان‌هاست.

لذا مهار مرگ، ویژگی عصر مدرن شد؛ زیرا این مهار کردن از دوران شهرنشینی شروع شد و با گسترش مدرنیته در قرون اخیر، به‌عنوان دغدغه ذهنی، فعال گشت. در دوران شهرنشینی، مهار مرگ به‌عنوان امر عینی و اجتماعی، دغدغه طبقات متوسط شهری بود. با گسترش مدرنیته و تحول فردگرایی در دل آن، این امر عینی به امری ذهنی تبدیل شد؛ بنابراین، رام کردن مرگ، میراث مدرن جوامع شد. در مجموع و در انتهای سخن در این بخش، می‌توان گفت شیوه شخصی و

3.A Hunger Artist.

4.Franz Kafka.

1.The Stranger.

2. Albert Camus.

رام‌شده‌ای قرار گرفته است که ترس از مرگ او را مضاعف می‌کند.

۳. ترس از مرگ در عصر مدرن

کتاب‌ها و مقاله‌های بی‌شماری در باب تبیین، توصیف و تقریر مناسبی از عصر مدرن، مدرنیته و مدرنیسم وجود دارند. مقاله حاضر، به هیچ عنوان به دنبال بازگویی هیچ کدام از عناصر و خصوصیات عصر مدرن نیست، بلکه در تلاش است تا مرگ و فرآیند مردن را در عصر مدرن مد نظر قرار دهد و این دگرگونی را که از ابتدای عصر سنگ در باب مرگ تا کنون شکل گرفته است، به عنوان امری مضاعف در باب ترس از مرگ مورد علاقه قرار دهد. به عبارت دیگر، عصر مدرن با همه محاسن و معایب خود، در حوزه مرگ و همچنین شیوه شخصی انسان معاصر نسبت به مرگ، تحت تأثیر چه عواملی است و چرا در این عصرها از مرگ شرم‌آور سخن می‌گوییم؟

انسان در عصر مدرن، در کنار پیرهراسی، به مرگ‌هراسی یعنی ترس بیش از حد از مرگ نیز دچار شده است. وقتی مرگ هم مانند کهن سالی از باقی جامعه دور نگه داشته می‌شود، بر شدت این ترس افزوده می‌شود. اکنون مردم در عصر مدرن

در بیمارستان یا خانه‌های سالمندان فوت می‌کنند نه در خانه‌هایشان.

در کشورهای مدرن، مرگ نوعی شکست و ناکامی روزافزون در علم پزشکی به شمار می‌آید، به جای آنکه بخشی گریزناپذیر از زندگی شمرده شود. پیری و مرگ، نمایشگر هر آن چیزی است که جوامع مدرن فکر می‌کردند از میدان به در برده‌اند و امیدوار بودند که آن را از بین بخواهند برد (کارفر، ۱۴۵: ۱۳۹۴).

در عصر مدرن، مرگ با کسب و کار تکنولوژیک تولید صنعتی سازگار می‌شود. با توجه به این تغییرات فزاینده، در عصر مدرن می‌توان دریافت که مردن به یکی از فرآیندهای بی‌شمار درون زندگی اقتصادی مدرن - هرچند از نوع منفی آن - بدل شده است (گادامر، ۱۳۹۲: ۴۳۸). علت آن نیز در این است که مرگ و مردن و سوگواری کردن، جزء مهمی از اقتصاد علاوه بر حوزه سلامت است. حوزه‌هایی مانند سالمندان، تشریفات سوگواری و بوروکراسی اداری برای تدفین راه‌اندازی شده است که نقش مؤثری در اقتصاد جامعه دارد.

بنابراین در عصر مدرن محدودیت‌های حاکم برآمده از علم،

فرد در زمان احتضار تجربه می‌کند. در خصوص این عامل خیلی مهم، نوبرت الیاس^۱ در کتاب "تنهایی دم مرگ" تلاش می‌کند نشان دهد که مرگ ترسناک نیست، بلکه آن‌چه هولناک است، رنجی است که محضران می‌برند؛ اینکه افرادی که در فرآیند مردن در عصر جدید قرار می‌گیرند، حس می‌کنند که دیگر ارزش و اهمیت چندانی ندارند و به خاطر همین انزوا و بی‌ارزش شدن آن‌هاست که مرگ برای آن‌ها ترسناک است. همان‌طور که الیاس می‌گوید:

«این تنها مردن، این تصور که آدم می‌تواند با دیگران به عیش بنشیند و خوش باشد اما باید تنها بمیرد، امروزه شاید چندان بدیهی و بی‌نیاز از توضیح است که آدم را بر آن می‌دارد تا در آن به دنبال تجربه‌ای بگردد که آدمیان در همهٔ زمان‌ها و همهٔ مکان‌ها از سر گذرانده‌اند. خود این تصور را نیز به‌هیچ‌وجه نباید در همهٔ مراحل رشد و پیشرفت بشر جستجو کرد. این تصور یا عقیده هرگز حالت جهان‌شمول کوشش‌های آدمیان را برای یافتن پاسخی به این پرسش که چرا گریزی از مرگ نیست، نداشته است. این جزء مضامین محوری در کهن‌ترین نسخه‌های است که از حماسهٔ سومری گیلگمش به دست داریم و قدمتش به اوایل هزارهٔ دوم پیش از میلاد مسیح می‌رسد. در مقابل، این تصور که انسان باید تنها بمیرد، دیرینهٔ چندانی ندارد و مختص یکی از مراحل بالینی متأخر و روند گسترش فردیت و خودآگاهی بشر بوده

تکنولوژی و سرمایه‌داری، بیشتر تجربه‌های انسان در زندگی را زیر سیطرهٔ خود درآورده است.

در تجربهٔ انسان معاصر از عصر جهان‌شهری در دوران مدرن، نکات متناقضی نهفته است. امروزه در میانهٔ موج عظیم موفقیت‌های مدرن و گستردهٔ ما در زمینه‌های سلامت عمومی، تکنولوژی و امید به زندگی، مردن به‌طور فزاینده‌ای به تجربه‌ای نابهنگام مبدل شده است.

در جهان صنعتی اگر بتوانیم از تهدیدهای اولیهٔ سوانح، خودکشی‌های جوانی، سرطان و ترس‌های آن و حملات قلبی میان‌سالگی به سلامت عبور کنیم، بیشتر ما بر اثر مجموعه‌هایی از بیماری‌ها خواهیم مرد که فرصت صحهٔ بستر مرگ روشنی را برای خود یا خانواده‌هایمان فراهم نمی‌آورند. از کارافتادگی اندام، آلزایمر، نارسایی‌های ناگهانی سیستم بدن مانند سگته‌ها یا زمین‌خوردن‌های تصادفی، بیشتر ما را از مرگ یا حتی مرگ خوب مدیریت شده محروم می‌کنند.

علاوه بر این، یکی از مهم‌ترین مسائلی که در عصر مدرن به ترس از مرگ دامن زده است، تنهایی و انزوایی است که

1. Norbert Elias.

است» (الیاس، ۱۳۸۸: ۸۳).

مرگ هم مثل کهن سالی از جامعه دور نگه داشته می‌شود، بر شدت این ترس افزوده می‌شود. طبق چنین تابویی از مرگ است که کودکان اغلب از مراسم خاک سپاری بستگان‌شان دور نگه داشته می‌شوند؛ با این استدلال که این مسأله غمگینشان می‌کند.

۴. تجربه زیست اپیکوری در دنیای کنونی

۴-۱. زیست اپیکوری

اپیکوریان به معنای واقعی، ریشه کن کردن ترس از مرگ را در مرکز پروژۀ اخلاقی خود جای داده‌اند. از منظر اپیکور، مسأله اصلی در زندگی، مسأله لذت و رنج است. ریشه اصطلاح اپیکور هم از همین جاست و به کسانی اطلاق می‌شود که زندگی خود را وقف لذت‌جویی کرده‌اند. حرف اپیکور، این نبود که آدم‌ها باید در جستجوی لذت باشند، بلکه می‌گفت آن‌ها باید در پی اجتناب از رنج باشند.

آنان دستیابی به یک زندگی خوب را در حذف دردهای فیزیکی و روانی می‌دانستند. از این گذشته، آنان دردها و رنج روانی را به‌عنوان اضطراب و ترس، توصیف می‌کردند. منشأ اصلی چنین ترسی، باورهای دینی و ترس از مرگ بود (وارن، ۱۳۹۷: ۸).

در آموزۀ اپیکوری، اندیشیدن صحیح

مردن در عصر جهان‌شهری، به‌طور فزاینده‌ای تراژیک و ضداجتماعی می‌شود؛ در حالی که در عصر سنگ، کل جامعه را احاطه می‌کرد. در یکجانشینی بخشی از جامعه و در شهرنشینی خانواده، در عصر مدرن شاهد شیوه‌های مرگ‌های شرم‌آور هستیم. در دوران فعلی، چشم‌انداز مرگ برای بیشتر افراد، چه در حال مرگ و چه مراقبت‌شان، غیرقطعی است. افراد در حال مرگ، نقش‌های خود را در جایگاه افراد در حال مرگ از دست می‌دهند و به نهادهای نگهداری سپرده می‌شوند که در آن‌ها بیشتر مراقبت‌های سلامت بر مراقبت‌های مربوط به فرآیند مردن اولویت دارند؛ به‌عبارت دیگر، فرآیند مردن، دیگر از اولویت برخوردار نیست و لزوماً رهایی از مرگ اولویت دارد.

مردن به‌مثابه دغدغه‌ای تخصصی، از بین رفته و جای خود را به مراقبت‌های پرستاری بیست و چهار ساعته، مراقبت برای به تأخیر انداختن مرگ و مدیریت‌های مراقبتی حاد و یا حتی اورژانسی داده است. در مجموع و در نهایت می‌توان به این نکته رسید که ترس بیش از حد از مرگ ذاتی، فرهنگ امروز ماست. وقتی

است (Nussbaum, 1994: 102-39).
 به طور خیلی ساده، استدلال معمای
 زمان مبتنی بر این است که وقتی مرگ
 فرامی‌رسد، ما نیستیم و وقتی ما هستیم،
 مرگ فرا نرسیده
 است (Epicurus, 1940: 30-31)؛ به-
 عبارت دیگر، ما و مرگ هرگز یکدیگر را
 ملاقات نمی‌کنیم و هر کس می‌گوید از
 مرگ می‌ترسد، سخن بیهوده می‌گوید.
 اپیکور، مرگ را بی‌ضرر می‌داند؛
 زیرا عدم مطلق است. به این معنا که مرگ
 برای شخصی که وجود ندارد، هیچ ضرری
 ندارد. به دو دلیل: اول اینکه با فرارسیدن
 مرگ، چه کسی قرار است ضرر ببیند؟
 چون با فرارسیدن مرگ، دیگر فردی
 وجود ندارد؛ دوم اینکه مرگ برای کسی
 که واقع شده است، زیان‌بار نیست؛ چون
 فرد هرگونه قابلیت تجربه‌پذیری را از
 دست داده است. نکته لازم به ذکر این
 است که وقتی اپیکور می‌گوید،
 مرگ‌هراسی بیهوده است یعنی ترس زمانی
 معنا دارد که به ما ضرری برسد.
 اما مخالفان اپیکور، از زمان انتشار
 مقاله توماس نیگل^۲ به نام مرگ^۳ در سال

در خصوص مرگ، جزء واقعی و بنیادین
 در دستیابی به یک زیست خوب محسوب
 می‌شود. در چنین شرایطی، ما فرامی‌گیریم
 که در مسیر اشتباه توقف کنیم نه اینکه
 مانع توجه به مرگ شویم. اگر طرز فکر
 نسبت به مرگ را تصحیح کنیم، در باب
 خوب زیستن نیز درست فکر می‌کنیم
 (وارن، ۱۳۹۷: ۹). غایت این خط فکری در
 اپیکور در درمان چهارگانه نهادینه شده
 است. اپیکور، تضمین می‌کند که با یافتن
 ریشه‌های ترس‌های چهارگانه می‌توان
 دیدگاه خود را نسبت به جهان تغییر داد؛
 پس برطرف ساختن ترس از مرگ، گامی
 مهم در جهت نیل به مقصود و هدف
 زندگی بشری^۱ است. این تفکر اپیکوری با
 استدلال‌های وی و پیروانش مؤافق و یکسو
 است.

۴-۲. استدلال معمای زمان

ابتدا یک فرض بسیار مهم اپیکوری را باید
 بیان کرد و آن اینکه اپیکور معتقد است
 که ترس از مرگ، ریشه در باورهای غلط
 دارد. آشکار کردن این امر، بسیار دشوار
 است، اما امری عقلانی

3.Death

1.Telos

2.Thomas Nagel

۱۹۷۰، دیدگاه اپیکور و استدلال وی را به شدت مورد حمله قرار دادند. *استفان روزنیام*^۱ در یک دفاع عالی از استدلال اپیکور، با بازسازی استدلال معمای زمان نشان می‌دهد که ابتدا باید بین مرگ، مردن و مرده بودن تمایز قائل شد؛ زیرا اگر بخواهیم تفسیری دقیق از استدلال فوق داشته باشیم، صرف استفاده از واژه مرگ، مفید واقع نخواهد شد و نقد مخالفان از جمله نیگل که مبتنی بر همین ابهام در تمایز است، کارایی ندارد (Rosenbaum, 1986: 120).

مردن، فرایندی است که در آن فردی می‌میرد یا فرایندی است که در آن علل خاصی منجر به مرگ یک فرد می‌شود. فرایند مردن، ممکن است سهل یا سخت باشد. وقتی در مورد یک نفر می‌گوییم که زمان زیادی طول کشید تا او بمیرد، دربارهٔ مردن او صحبت می‌کنیم. نکتهٔ مهم در باب مردن، این است که در طول زندگی فرد رخ می‌دهد و ممکن است تجربه شود؛ بنابراین باید مرگ را از مردن جدا کنیم؛ برای مثال، زمانی که می‌گوییم مرگ او زیاد طول کشید، ما می‌توانیم واژهٔ مردن را با مرگ جابه‌جا کنیم، بدون اینکه معنای

جمله از دست نرود.

با ذکر یک مثال، می‌توان تمایز بین مرگ و مردن را نشان داد: «با اینکه احمد یک مریضی طولانی و کشنده داشت، مرگ او به‌طور ناگهانی اتفاق افتاد». در این جمله، مرگ زمانی است که فرد می‌میرد و با فرایند مردن فرق دارد؛ فرایندی که رسیدن به مرگ است. به زبان استعاره، مرگ دروازهٔ بین سرزمین زنده و سرزمین مرده است. واضح است که بخشی از زندگی فرد نیست؛ اما ممکن است یک بخش بسیار کوچک یا لحظه‌ای انتهایی باشد. مدت‌زمان آن هم معین نیست. مرگ ممکن است یک لحظهٔ محض در زمان باشد که زنده بودن را از مرده بودن جدا می‌کند. تمایز بین مرگ و مردن، مرده بودن است. مرده بودن قطعاً بخشی از زندگی فرد نیست؛ لذا می‌توان گفت مرگ در پایان مردن فرد و در ابتدای مرده بودن فرد می‌آید (Rosenbaum, 1986: 121).

دو نکتهٔ اساسی در این تمایزها وجود دارد: اول اینکه می‌توانیم معمای زمان اپیکوری را به واضح‌ترین شکل بیان می‌کنیم؛ دوم اینکه باید به استفاده از واژه

- (122). اپیکور، تلاش می‌کند تا به ما حقیقت مرده بودن را نشان دهد. او یک هدف بسیار مهم را دنبال می‌کند و آن، رسیدن به یک لذت ایستا و آسودگی روانی در زیست انسان بود؛ به عبارت دیگر جان‌مایه اندیشه اپیکور در درون یک استدلال، دعوت انسان به درمان ترس‌های چهارگانه‌اش است. استدلال‌درمانی که مد نظر اپیکور است، مبتنی بر فهمیدن و استدلال ورزیدن است. استدلالی که می‌گوید: مرگ برای کسی که می‌میرد، ضرر ندارد. استدلال مخالفان اپیکور نه اینکه درست نباشد، بلکه در چهارچوب فلسفی دیگری تلاش می‌کند تا به استدلال اپیکور پاسخ دهد.
- جان‌مایه استدلال اپیکور، استدلال ورزیدن و نتایج آن در زیست انسان است، حتی اگر مخالفان وی تلاش کنند یا موفق شوند که مثلاً استدلال معمای زمان او را تخریب کنند، باز هم این اپیکور است که انسان را دعوت به استدلال و فهمیدن می‌کند.
- درمان چهارگانه اپیکور، مبتنی بر مبهم مرگ که ما را در مسیر درک دیدگاه اپیکور به اشتباه می‌اندازد، توجه کرد. اکنون با توجه به تمایزهای فوق می‌توان بازسازی روزن‌بام را به صورت زیر تقریر کرد:
- الف) حالتی برای فرد p زیان‌بار است، اگر p بتواند آن را تجربه کند.
- ب) مرده بودن برای p زیان‌بار است، تنها اگر حالتی باشد که او بتواند آن را تجربه کند.
- ج) p می‌تواند حالتی را در زمان تجربه کند، تنها اگر قبل از مرگ p رخ دهد.
- د) مرده بودن p حالتی نیست که قبل از مرگ p شروع شود.
- ه) مرده بودن p حالتی نیست که p بتواند آن را تجربه کند.
- بنابراین، مرده بودن p برای p امر زیان‌باری نیست (Rosenbaum, 1986: 121-22).
- نکته مهم استدلال بالا، در همان تمایز بین مرگ و مرده بودن است. روزن‌بام، می‌گوید که احتمالاً مرده بودن، مد نظر اپیکور بوده است نه لزوماً واژه مرگ. این همان امری است که مردم می‌ترسند؛ یعنی مرده بودن و اپیکور تلاش می‌کند تا آن را خاموش کند (Rosenbaum, 1986: 121-22).

بیشتر شود، کمتر می‌توانیم بی‌نیاز از غیر باشیم. نکته مهم اینکه، اپیکور زاهدمنش نیست و تجملات و نعمت‌ها را ذاتاً بد نمی‌داند؛ فقط چون احتمال این است که لذت‌های غیر ضروری، نبودشان مایه درد و رنج باشد، نگاه خوش‌بینانه‌ای به آن‌ها ندارد (کرل، ۱۳۹۴: ۱۸۸).

رویکرد اپیکور، نوعی لذت‌گرایی بسیار ویژه‌ای است که بنا را بر لذت‌های حداقلی می‌گذارد. اگر این نگاه دقیق دیده شود، به اصل «از مرگ نترس» منجر می‌شود. آموزه‌ای که باید از درمان اپیکوری یا فارماکوس برگیریم، دست شستن از میل به نامیرایی است. همین اشتیاق نامیرایی است که ما را به رنج دچار می‌کند. از دید اپیکور، ترس از مرگ مانع بزرگی بر سر راه رسیدن به آسودگی خاطر و لذت ایستاست؛ بنابراین، تلاش برای فهمیدن و استدلال‌ورزی این است که به این لذت ایستا برسیم و بتوانیم از ترس‌های چهارگانه خلاص شویم.

۴-۳. استدلال تقارن:

لوکرتیوس، یکی از پیروان اپیکور بود که قریب به ۲۰۰ سال پس از مرگ اپیکور به

لذت‌گرایی^۱ است. در دیدگاه اپیکوری دو نوع لذت وجود دارد: لذت پویا و لذت ایستا. لذت پویا، تجربه‌ای است که سرشت انسان را به نحوی مثبت از رضایت سرشار می‌کند؛ پس تجربه‌ای ایجابی و مثبت است. لذت پویا، بی‌پایان و تمام‌نشده است. در مقابل، لذت ایستا جنبه سلبی دارد. لذت ایستا مرز دارد و در نقطه‌ای به کمال می‌رسد. هنگامی که انسان بتواند تمامی رنج‌های خود را برطرف کند، در نهایت به وضعیت کاملاً عاری از رنج می‌رسد و این حد کمال لذت ایستا است.

یکی از هدف‌های مهم اپیکور، همین است که نشان دهد نیازمان چقدر اندک است و چقدر ساده می‌توانیم لذت کسب کنیم. انسان باید لذت‌های خویش را محدود کند. با به حداقل رساندن لذت، از میزان درد نیز کاسته می‌شود. بر این اساس، باید از لذت‌های افراطی پرهیز کرد؛ زیرا غیاب این لذت‌ها به درد و رنج شدیدی منجر می‌شود.

اپیکور می‌خواهد با فهم این موضوع که امیال غیر ضروری چه آسیبی به ما می‌رسانند، ما را متوجه این نکته می‌کند که هر آنچه اتکایمان به لذت‌های بیرونی

1.Hedonism.

نباید ناراحت باشیم که پس از مرگ هم زندگی همچنان ادامه خواهد یافت. فیلسوفان بعدی، این استدلال را استدلال تقارن نامیده‌اند؛ زیرا میان پیش و پس از زندگی، نوعی تقارن می‌بینند (می، ۱۳۹۴: ۱۴۹).

آنچه در این شیوه تفکر لوکرتیوس نسبت به مرگ شایان توجه است، تلاش وی برای فهمیدن و استدلال ورزیدن است که می‌توان آن را تحت استدلال درمانی اپیکوری نام نهاد.

استدلال تقارن نیز انتقادهای بسیاری را بر خود دیده است؛ از جمله نیگل که می‌گوید اگرچه پس از مرگ دیگر وجود نداریم، اما مرگ باز هم به ما آسیب وارد می‌کند. درست همان‌طور که وقتی کسی به ما خیانت می‌کند، حتی اگر از خیانت او باخبر نباشیم، کارش به ما آسیب رسانده است (نیگل، ۱۳۹۷: ۶۹). انتقاد بعدی از سوی *مارتا سی. نوسبام*^۲ است که می‌گوید مرگ به ما آسیب می‌رساند؛ چون واقعیت این است که تمام طرح‌ها و برنامه‌های ما در زندگی برای بقای خود نیاز به ساختاری دارد که در طول زمان ادامه می‌یابد و چنین ساختاری با مرگ ما قطع

دنیا آمد. او اثر منظوم بلندبالایی تحت عنوان *در باب طبیعت اشیا*^۱ نوشته است. او در این اثر، استدلال می‌کند یکی از عوامل مهمی که باعث می‌شود مردم دیدگاه‌های اپیکور در باب ترس از مرگ را نپذیرند، فقدان قوه خیال و تصور است. طبق نظر او، مرگ و ترس از مرگ، برآمده از نوعی کج‌فهمی است (کرل، ۱۳۹۴: ۱۹۶). اینکه تصور می‌کنیم پس از مرگ، تجربیات خاصی خواهیم داشت؛ یعنی فکر کنیم پس از مرگ هم به معنای "باز همین اطراف خواهیم بود تا در مصائب خویش، نظیر سوزانده شدن بدنمان یا برای خود این واقعیت که دیگر وجود نداریم"، دل بسوزانیم و غصه بخوریم.

اکنون می‌توان اساس تفکر اپیکوری را برای پرورش فهمیدن که منجر به خلاصی از ترس‌های چهارگانه و به‌خصوص ترس از مرگ می‌شود، در استدلال‌های لوکرتیوس یافت.

لوکرتیوس، چند برهان در رد زیان‌بار بودن مرگ دارد. یکی از برهان‌های مهم لوکرتیوس، استدلالی است که می‌گوید ما هیچ ناراحتی از این بابت نداریم که پیش از تولد، زندگی در جریان بوده است؛ پس

2. Martha. C Nussbaum.

1. On the Nature of Things.

می‌شود (Nossebaum, 1994: 209).

استدلال‌های فوق، یعنی معمای زمان و تقارن، برای درک بهتر ما از آسیب مرگ است. این استدلال‌ها تلاش می‌کنند تا شکنندگی زندگی را بپذیریم و زیستن با آن و در محدوده آن را بیاموزیم. توصیهٔ اپیکوریان این است که با عقلانیت درک کنیم که نیستی ترس ندارد و در نتیجه می‌توان با فناپذیری کنار آمد و با این درک، زندگی را ادامه داد.

دعوت اپیکور به استدلال‌ورزی، عملاً دعوت به آسودگی روانی یا همان لذت ایستا است.

۴-۴. درمان اپیکوری:

اپیکور می‌نویسد: «شناخت درست اینکه مرگ برای ما هیچ است، فناپذیری را لذت‌بخش می‌کند. بدون اینکه زمان نامحدودی به زیستن افزوده شود؛ صرفاً با حذف اشتیاق جاودانگی. استدلال اپیکوری بر این است که باورهای غلط و تمایلاتی که اغلب به آن‌ها وابسته‌اند را حذف کند. اپیکورها به دنبال حذف هر یا همهٔ باورهایی که مردم ممکن است داشته باشند، نمی‌روند؛ بلکه بر باورهایی تمرکز می‌کنند که مانع لذت بردن از زندگی

می‌شوند» (Nossbaum, 1994: 192-193).

آنچه در اینجا با عنوان "استدلال اپیکوری" نام می‌گیریم، همان "درمان اپیکوری" است.

ترس از مرگ با لذت‌هایی که در درون زندگی است، تداخل ایجاد می‌کند. تا اینجا ادعا کردیم که اپیکور معتقد است ما باید این ترس را از بین ببریم تا فانی بودن زندگی را لذت‌بخش کنیم. این ترس با زندگی از ابتدا تا انتها هست و به همهٔ لذت‌ها آسیب می‌زند و یکی از دلایلی که افراد از هیچ کنشی رضایتی ندارند، این است که آن کنش، عطش آنی برای غلبه بر فناپذیری را فرو نمی‌کاهد. همچنین افرادی که از نفرت مرگ به سوی نفرت از زیستن می‌روند، فراموش می‌کنند که ریشهٔ خودکشی، ترس از مرگ است نه نفرت از زندگی. به‌طور خلاصه، این ترس همهٔ زندگی را سمی می‌کند (Nossbaum, 1994: 197).

به‌عنوان مثال، حرص و طمع در مال‌اندوزی، دقیقاً بر این صحنه می‌گذارد که فرد فکر می‌کند با فقر، مرگ به سوی او می‌آید و یا با تلاش برای شهرت، عملاً فرد به دنبال جاودانگی است. این امیال،

می‌کنند و بر این باورند که غیاب درد و آسیب، به خودی خود پیشاپیش یک نوع لذت بزرگ است. لذت‌های پویا حاوی دردند؛ چون پایان‌ناپذیرند. اپیکوریان به ما می‌آموزند که سرچشمه درد و رنج و ترس است. راه غلبه بر ترس و به‌خصوص ترس از مرگ، این نیست که به دروغ به خود بیاوریم که نخواهیم مرد یا خود را با خیال یک زندگی جاودانه تسلی دهیم. راه اصیل، تفکر عقلانی در باب ترس از مرگ است و یافتن لذت ایستاست.

غایت اصلی زندگی، نیل به لذت ایستا است. انسان برای رسیدن به درک سعادت باید بکوشد تا همه رنج‌ها را از زندگی خود دور کند؛ بنابراین انسان عاقل کسی نیست که زندگی خود را سراسر از لذت‌های پویا انباشته کند، بلکه کسب لذت ایستا غایت است.

مثال خوبی که می‌توان از زیست اپیکوری بیان کرد، این است که شما به شدت گرسنه هستید و در مقابل شما تعدادی نان و پنیر که تقریباً به‌طور کامل همیشه در دسترس است و همچنین یک بریان بوقلمون که به‌طور خاص امروز در اختیار شماست. اپیکور می‌گوید همان نان و پنیر همیشه در دسترس، گرسنگی شما را

باعث ایجاد بسیاری از رذایل فردی از جمله خیانت، جدا شدن از خانواده و حسادت به دیگران می‌شود.

اینکه ما بتوانیم طبق نظر اپیکوری‌ها بر این عدم آگاهی از ترس غلبه کنیم، کافی نیست؛ به این معنا که فرض کنید شخصی در زندگی از ترس خود نسبت به مرگ آگاه باشد. این آگاه بودن، ترس او را کاهش نمی‌دهد و ترس از مرگ کاملاً از بین نرفته است و شاید باعث عواقب ناگوار در زندگی انسان بشود. این آگاهی، منجر به عدم توانایی لذت بردن از دیگر لذایذ و در حالت حاد، به گونه‌ای نفرت از زندگی منجر می‌شود.

براهین اپیکوریان در اینکه ترس از مرگ غیرمنطقی است، بر این نکته بسیار مهم تأکید دارد که مرگ برای ما آسیب دارد و ترس از این آسیب است که چه آگاهانه و چه ناآگاهانه عواقب بسیاری دارد. در حالت آگاهانه، به گونه‌ای **نتوان** زیستن منجر می‌شود. در حالت ناآگاهانه، جایگزین‌های جاودانگی همچون قدرت، شهرت و پول را دنبال می‌کنیم- (Nossbaum, 1994: 202-203).

اپیکوریان، بر غیاب درد تأکید

شکل می‌گیرد محدودیت‌های قائل شویم، اختیارمان دست خودمان خواهد بود و به عوامل خارجی مثلاً دسترسی به بوقلمون کمتر وابسته می‌شویم.

اپیکور، تأکید به لذت‌باوری دارد؛ اما حداقل برداشتی از آن را مدّ نظر دارد که کاملاً معقول است و اتفاقاً برای انسان مدرن، کاربردی است.

۵-۵. فلسفه‌درمانی انسان مدرن

رویکرد اپیکور، مبنی بر تأکید بر کاهش درد و توجه به نیازهای فردی و طبیعی است. اپیکور با ارائه درک معقولی از زیستن، تلاش می‌کند تا فلسفیدن را از بحث‌های نظری به عمل بکشاند. آنچه اپیکوریان تلاش می‌کنند تا در زیست خود عملی کنند، همان چیزی است که در مفهوم فیلسوف نهفته است. فیلسوف نه فقط دوست‌دار دانش یا حکمت است، بلکه فیلسوف کسی است که دانش را به صحنه زیست خود تبدیل کند.

اگر فلسفه همان‌طور که به‌طور آکادمیک در دانشگاه‌های غرب و شرق تدریس می‌شود، بحث نظری و انتزاعی است، در مقابل، دعوت اپیکور به تأمل در باب ترس از مرگ، دعوت به زیست توأم با تأمل و تعقل است. این همان چیزی که

برطرف می‌کند و غیاب گرسنگی فرعی لذت است که حتی با خوردن بوقلمون هم افزایش نمی‌یابد؛ چون در صورتی که فردا بوقلمون نباشد و شما امروز بوقلمون خوردید، دیگر علاوه بر درد گرسنگی، درد آسب نبود بوقلمون هم افزوده می‌شود.

اکنون لذت‌گرایی مدّ نظر اپیکور، زیستی را به ارمان می‌آورد که با لذت‌باوری عوامانه متفاوت است. لذت‌باوری عوامانه، کاملاً نامعقول است؛ چون همیشه و در همه‌جا قادر نیست امیال و خواسته‌هایمان را برآورده کند. این کافی نیست که آدم با رفتن به دنبال لذت‌ها مدام بر خودش آسان بگیرد، بلکه باید لذت‌های فردی و طبیعی را بر لذت‌های غیرضروری و غیرطبیعی ترجیح بدهد و انتخابشان کند. اگر حواسمان را جمع کنیم که همه امیالمان ضروری و طبیعی باشند، دیگر گرفتار لذت‌باوری لجام‌گسیخته نمی‌شویم که همه چیز را فدای لذت می‌کند. از آن طرف، دیگر خطر نمی‌کنیم و به امیالی که ممکن است بالأخره در یک مرحله دسترس‌ناپذیر باشند، پر و بال نمی‌دهیم (کرل، ۱۳۹۴: ۱۹۲-۱۹۴).

اگر برای امیالی که در وجودمان

انسان مدرن در عصر کنونی از آن غفلت ورزیده است.

ممکن است این سؤال پیش بیاید که آیا همهٔ انسان‌ها فیلسوف هستند؟ و آیا همهٔ فیلسوفان به چنین درکی از زیستن رسیده‌اند؟ در دنیای کنونی، همهٔ انسان‌ها به دنبال برطرف کردن امیال خویش هستند و اتفاقاً تأمل و تعقل در زیست آنان جای ندارد. تأمل در باب مرگ، یعنی پذیرفتن شکنندگی زندگی.

اپیکور در گام اول، انسان را دعوت می‌کند که از «ترس از مرگ» آگاه باشد و بعد با استدلال‌های خویش تلاش می‌کند تا با عقلانیت (که در ذات استدلال نهفته است) درک کند که نیستی، ترس ندارد. اپیکور از ما می‌خواهد که مسألهٔ چگونه زیستن توأم با آگاه بودن و فناپذیری را نظری ندانیم و آن‌را برای دانستن یک زندگی خوب عملی درک کنیم.

به کارگیری تأمل و تعقل و بهتر بگوییم فلسفیدن در زندگی آدمی، لذتی حقیقی و پاداشی محسوس و عینی دارد؛ اما این کار زمانی محقق می‌شود که فلسفه را انتزاعی و آکادمیک تلقی نکنیم. باید با تجربهٔ زیسته به سراغ فلسفه برویم تا پرسش برانگیزد و به تداوم زیست فلسفی وادارد.

همان‌طور که راه و روش اپیکور می‌گوید، فلسفه یکی از ابزارهای ملموس و حقیقی برای زندگی است و یک راه و روش درمان است که خرد آدم را به کار می‌گیرد و به جنگ ترس‌هایمان از جمله مهم‌ترین ترس، یعنی ترس از مرگ می‌رود. نه فقط توانایی اندیشیدن، بلکه توانایی به کار بستن اندیشه‌ها و مفاهیم و نقادی در زندگی فرد است. فلسفه در این معنا فقط راهی برای جستجوی یک زندگی خوب نیست، بلکه مسیری واقعی برای دستیابی به آن‌ها هم هست (کرل، ۱۳۹۴: ۲۱۴).

اپیکور، خود را شفابخش انسان معرفی می‌کند و نشان می‌دهد که عاشق انسان است و این را با درمان‌های متعصبانه و پوچ افراد جزم‌گرا اجرا می‌کند. همان‌طور که یک پزشک درمان‌های دارویی مختلف را بر روی بیمار امتحان می‌کند و از آن دارویی که بیمار بدان پاسخ مثبت می‌دهد، بهترین بهره را برای سلامتی او می‌برد؛ بنابراین اپیکور برای هر انسانی استدلالی را انتخاب می‌کند؛ چنانکه پزشک برای هر بیمار، تأثیرگذارترین دارو را برمی‌گزیند.

البته این فقط مختص اپیکور نیست

بلکه ذات فلسفه، درمان بیماری انسان است. خودمان را درمان می‌کنیم تا توانمندتر شویم. همان‌طور که به پزشک مراجعه می‌کنیم تا در برابر بیماری مقاوم شویم، فلسفه نیز بیماری‌هایی که از باورهای غلط تولید می‌شود را درمان می‌کند. همان‌گونه که هنر، درمان جسم در حال رنج را بی‌درد می‌کند، فلسفه نیز جان انسان را از دردهای شبیه «ترس از مرگ» خلاص می‌کند. فلسفه، فعالیتی است که شکوفاسازی زندگی را به واسطه استدلال‌ها تضمین می‌کند.

از منظر مارتا نوسبام، قیاس فلسفه و پزشکی، یک استعاره محض نیست، بلکه وسیله مهمی برای کشف، توجه و تصدیق است (Nossbaum, 1994: 14). هنگامی انسان می‌تواند این موضوع را درک کند که کار یک پزشک برای درمانش را درک کند. بازیابی سلامت به واسطه پزشک، برابر است با کار یک فیلسوف یا فلسفیدن او. در این صورت به تأمل و تعقل‌ورزی در باب ترس از آسیب‌ها و رنج، بر ایده هنردرمانی جان خویش می‌نگرد.

اکنون به چکیده تلاش اپیکور برای نهراسیدن از مرگ می‌رسیم. آنچه اپیکور تلاش می‌کند تا از طریق استدلال‌درمانی نشان دهد، این است که بیشتر داشتن یا کمتر داشتن یک لذت واقعی (ایستا) آن‌را با ارزش‌تر یا بهتر نمی‌کند؛ چون لذت ایستا نهایت کمال است و حد نهایی غایت زیست انسان است.

بسیاری از گفته‌های اپیکور بر این مسأله تأکید دارند: زمانی که آرامش^۱ حاصل می‌شود، فرد در بالاترین نقطه زندگی است. هیچ چیز حتی طولانی کردن یا تکرار کردن آن نمی‌تواند به مجموع لذت‌هایش بیفزاید. اپیکور معتقد است طول زمانی لذتی را به لذت زندگی شادمانه نمی‌افزاید. در دیدگاه او این‌گونه نیست که لذت کمتری در بازه زمانی کوتاهی نسبت به لذتی دائمی، احساس شود. او به این معتقد نیست که در زندگی نامیرا لذت‌ها بیشتر می‌شوند (Furley, 1986: 75-91). همچنان که فیلودوموس^۲، جذاب‌ترین بحث اپیکوری را درخصوص مرگ بیان می‌کند: «... زیرا برخی از مرگ به‌عنوان یک شرّ دوری می‌جویند، به این امید که در زمان طولانی‌تر بتوانند خوشی‌های زیادی اندوخته کنند؛ اما این

1. ataraxia.

۲. Philodemus فیلسوف اپیکوری که غالب آموزه‌های اپیکوریان در آثار او معرفی شده است.

جامعه دستاوردخواه پیش می‌رود، مرگ دیگر مرگ خوب یا مدیریت شده نیست، بلکه مرگ شرم‌آور است. مرگ دیگر امری رام در دنیای مدرن نیست، بلکه وحشی است و به‌طور فزاینده‌ای انسانی که در فرآیند مردن قرار می‌گیرد، علاوه بر ترس از مرگ، ترس از بی‌اهمیت شدن و بی‌ارزش شدن را با خود دارد.

(۲) اپیکور، به‌عنوان یک فیلسوف باستان، بیان می‌کند که مرگ برای ما هیچ است و تلاش می‌کند تا با آنگاه کردن انسان از این ترس، او را از توهم جاودانگی مبتنی بر قدرت، شهرت و ثروت خلاص کند و سپس به طریق استدلال‌درمانی و با از بین بردن دردها، زندگی خوب را برای او به ارمغان آورد. این استدلال‌درمانی از منظر اپیکور می‌تواند درمان ترس‌های چهارگانه انسان باشد.

(۳) آنچه در اینجا باید مورد مذاقه قرار گیرد، این است که اپیکور انسان را دعوت می‌کند تا با استدلال‌ورزی، رنج‌های زندگی را درک کند. این استدلال‌ورزی به انسان کمک می‌کند تا لذت‌های ایستا را نهایت زیست خود قرار دهد. او مدعی است، فلسفه همچون پزشکی، باورهای غلط را درمان می‌کند و همان‌طور که انسان‌ها در عصر مدرن به پزشک

خوشی‌ها بدون تعقل حتی در رؤیا نیز قابل حصول نیستند. درست به همین دلیل دوران جوانی توسط اکثر مردم، دوران بدون شایستگی تصور می‌شود؛ زیرا آن‌ها از طریق استدلال خودشان گمان می‌کنند زندگی طولانی‌تر، با افزایش خوشی‌ها همراه است؛ چرا که آن‌ها در توجیه و برداشت خود، خوبی‌ها و خوشی‌ها را با زمان می‌سنجند و این زمان برایشان به‌صورت چیزی آشکار می‌شود که هیچ‌گاه باارزشی برای آن‌ها کسب نخواهد کرد» (Philodemus, 2009: 5).

نتیجه‌گیری

در این مقاله، تلاش کردیم تا نشان دهیم: (۱) ترس از مرگ، به‌عنوان بزرگ‌ترین و هولناک‌ترین ترس برای انسان است. دلایلی را برای اینکه چرا از مرگ می‌ترسیم، برشمردیم و نشان دادیم که در دنیای مدرن، ترس از مرگ، مشکلی مضاعف به خود گرفته است. به‌خصوص با رشد علم و تکنولوژی، به‌گونه‌ای طنزآمیز ترس ما از مرگ شدت یافته است. از یک سو تلاش می‌کنیم با همه امکاناتی که در دنیای پیشامدرن نداشتیم، مرگ را رام کنیم و از سوی دیگر در تنهایی و در ناتوانی فوت می‌کنیم.

در دنیایی که اکنون به سمت یک

۵) فیلسوفان منتقد اپیکوریان و به تبع آنان، انسان عصر مدرن، مرگ را با مرده بودن یکی می‌گیرند و سپس فکر می‌کنند که مرده بودن، امری زیان‌بار است و لذا از مرگ می‌ترسند. همچنان که نیگل از این استفاده مبهم واژه مرگ توسط اپیکور به او نقد جدی وارد ساخت. با بازسازی استدلال اپیکور، متذکر شدیم که تمایز بین سه مفهوم مرگ، مردن و مرده بودن، به شدت می‌تواند استدلال معمای زمان را در عصر حاضر جدی‌تر تلقی کند. عصاره تأمل اپیکوری در باب مرگ، همین امر استدلال‌ورزی و زیست بر اساس آن است؛ چیزی که در اثر حاضر به امری نظری تبدیل شده است.

برای حفظ سلامتی مراجعه می‌کنند، می‌توانند با قدری تأمل و تعقل و یا حتی گفتگو با یک فیلسوف، برای حفظ زندگی خوب یا در مسیر زندگی خوب گام بردارند.

لو کر تیس، با بیان اینکه جان‌مایه استدلال اپیکور دچار کج‌فهمی شده است، به استدلال‌ورزی و دعوت به تعقل اصرار می‌کند.

۴) استدلال‌ورزیدن را می‌توان در عصر مدرن به کار بست. عصری که در آن زیست می‌کنیم، تأکید فراوان بر فرد و امنیت فردی دارد. باورهای غلط، ناشی از ارزش‌های رادیکال‌شده در عصر مدرن است. زیاده‌خواهی در اموری که به‌ظاهر لذت‌بخش است، وقتی به‌عنوان ارزش جایگزین می‌شود و یا حتی کاهش یا کمبود یک امر لذت‌بخش، فرد را دچار بی‌ارزشی می‌کند؛ در این صورت باورهایی را برای انسان مدرن به ارمغان می‌آورد که در نهایت برای او ترسناک‌تر از قبل می‌شود. اپیکور با استدلال‌درمانی نشان می‌دهد که چنین امری را باید در تصحیح باورهای فرد نهادینه کرد تا بتواند طعم واقعی زیستن را درک کند.

ملاحظات اخلاقی:

حامی مالی: این پژوهش هیچ کمک مالی از سازمان‌های تأمین مالی دریافت نکرده است.

تعارض منافع: طبق اظهار نویسنده، این مقاله تعارض منافع ندارد.

برگرفته از پایان‌نامه/رساله: این مقاله برگرفته از پایان‌نامه/رساله نبوده است.

منابع

- Epicurus. (1940). *Letter to Menoecus*, Trans. C. Baily, *The Stoic and Epicurean Philosophers*, edited and with introduction by Whitney J. Oates. N. Y.: The Modern Library
- Furley, D. J. (1986). *Nothing to Us? In Scofield and Striker and Striker*.
- Nussbaum, Martha C. (1997). *The Therapy of Desire*, Princeton university press. New jersey.
- Philodemus. (2009). *On Death*. trans & into & noted by Benjamin Henry. Society of Biblical literature. Atlanta. USA.
- Rosenbaum, Stephen E. (1986). *How to Be Dead and Not Care: A Defense of Epicurus*. Reprinted by permission from *American Philosophical Quarterly* 23.no 2:21725
- Scarre, Geoffry. (2007). *Death*, Acumen Publishing Limited.
- Walter, Tony. (2020). *Death in The Modern World*. SAGE Publications Ltd.
- ایاس، نوربرت. (۱۳۹۸). *تنهایی دم مرگ، ترجمه امید مهرگان و صالح نجفی*. تهران: گام نو.
- بیکول، سارا. (۱۳۹۷). *چطور زندگی کنیم: اندیشه موتتی با یک پرسش و بیست پاسخ، ترجمه مریم تقدیسی*. تهران: ققنوس.
- کارف، آن. (۱۳۹۴). *چگونه پیر شویم*. ترجمه سحرناز شیرازی عدل. تهران: نشر هنوز.
- کرل، هوی. (۱۳۹۲). *بیماری، ترجمه احسان کیانی خواه*. تهران: نشر گمان.
- کریچلی، سایمون. (۱۳۹۷). *خیلی کم ... تقریباً هیچ*. مرگ، فلسفه، ادبیات. ترجمه لیل کویچک منش. تهران: نشر نی.
- کلهر، آلن. (۱۳۹۷). *تاریخ اجتماعی مردن، ترجمه قاسم دلیری*. تهران: ققنوس.
- گادامر، هانس گئورگ. (۱۳۹۲). *تجربه مرگ از مجموعه مقالات مرگ، ترجمه علی ملانکه*. تهران: سازمان چاپ و انتشارات سازمان اوقاف و امور خیریه.
- می، تاد. (۱۳۹۴). *مرگ، ترجمه رضا علیزاده*. تهران: نشر گمان.
- نیگل، توماس. (۱۳۹۷). *پرسش های کشنده، ترجمه مصطفی ملکیان و جواد حیدری*. تهران: نگاه معاصر.
- وارن، جیمز. (۱۳۹۶). *مواجهه با مرگ، اپیکور و منتقدانش، ترجمه محمد عمار مفید*. تهران: انتشارات مولی.